

DR. KOLOSVÁRY GÁBOR EMLÉKEZETE (1901-1968)

CSEPREGHYÉ, DR. MEZNERICS ILONA*

Kolosváry Gábort a kiváló zoológust általános biológiai képzettsége messze az átlag fölé emeli. Közel 50 esztendő felölél tudományos munkássága nagy vonásokban általános állattani és állatrendszertani területen mozgott. Elsősorban zoológus volt, de körülbelül egy évtizeden át paleontológiával is foglalkozott, és őslénytani szempontból jelentős állatcsoportok feldolgozásával szoros kapcsolatba került tudományterületünkkel. Váratlan halálának híre mindnyájunkat megdöbbentett. Társulatunk is kifejezésre juttatja nagyrabecsülését, melyet Kolosváry Gábor mint tudós, és mint ember iránt érzett.

Kolosváry Gábor 1901-ben született Kolozsvárott. Édesatyja Kolosváry Bálint a magánjog neves tanára Kolozsvárott, majd Szegeden. Itt iratkozott be Kolosváry Gábor kezdetben az orvosi egyetemre, majd a szemlélőd csendes természetének jobban megfelelő Természettudományi Kar zoológiai fakultására. 1923-ban gyakornok, 1925-ben szerez doktori oklevelet. 1929-ben kerül Budapestre a Természettudományi Múzeum Állattárába mint beosztott középiskolai tanár, 1935-ben múzeumi segédőr, 1945-ben múzeumi igazgató ór. Időközben 1941-ben Szegeden magántanári képesítést szerez. Állattári szolgálata idején nyílt alkalmá Istriaiban és Dalmáciában gyűjtőmunkát végeznie, és a spalatói Oceanográfiai Intézetben kuta-

tásokat folytatnia. 1945-ben átszervezéssel az Állattárból a Föld- és Őslénytárba nyert beosztást, ahol rövid ideig vezetőként is működött.

A Természettudományi Múzeumtól 1954 tavaszán vált meg véglegesen, amikor a szegedi Természettudományi Kar meghívására az Állatrendszertani Tanszék vezető tanára lett. Itt működött 1968 decemberéig s a halál pályája zenitjén, váratlanul ragadta Őt ki sorainkból.

Pályafutása ha nem is volt zökkenőmentes, és családi tragédiáktól sem mentes, egészében szépen ivelő, elérte mindazt, amit a tudópálya nyújthat. Pályafutásának főbb állomásai: 1952-ben elnyeri a biológiai tudományok kandidátusi, majd 1958-ban a doktori fokozatát, 1960-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

Egyetemi Intézete vezetésén kívül — annak újjászervezésében tevékeny részt vett — az oktatás kiváló dolgozója lett 1956-ban, előadásait a korszerű színvonal és haladó szellem jellemezte. 1955 óta a Tisza kutató munkaközösség vezetője volt s a Tiscia kiadvány főszerkesztője. 1965-ben a Hidrológiai Társaság Bogdánfy díjjal tüntette ki.

Tanulmányúton járt Csehszlovákiában (1954), Moszkvában (1959), Romániában (1960) és a Német Demokratikus Köztársaságban (1967).

Kolosváry Gábor tudása roppant széles skálájú, munkaterülete s a választott témakörök igen változatosak. Feltűnően gazdag tudományos munkásságát több mint 500 tudományos publikáció dokumentálja. Zoológiai munkásságának méltatására nem mi vagyunk illetékesek, így csupán a tudomány terület és tartalom szempontjából

* Elhangzott a MFT tisztújító közgyűlésén 1969. III. 26-án.

is sokoldalú témaköröket soroljuk fel, melyek végső fokon őslénytani kutatásaira is kihatottak. Foglalkozott állatrendszertani, ökológiai, állatélettani, elméleti biológiai, genetikai, tenger-biológiai, állatföldrajzi és szorosan vett faunisztikai kérdésekkel, mely utóbbi témakörből kiemelendő Szeged, az Alföld, Erdély és a barlangok pókfauzájának feldolgozása, morfológiai, anatómiai, faunisztikai szempontból egyaránt, fejlődéstani alapon.

Kiemelkedő K o l o s v á r y Gábor teljesítménye a népszerűsítés terén is, közel félszáz előadást tartott, melyet a jó felépítettség, s közel 100 népszerűsítő publikációja jelent meg, melyet mondanivalóján kívül stílusának egyéni íze is jellemez.

K o l o s v á r y Gábor őslénytani érdeklődésének első nyoma 1936-ra nyúlik vissza evolúciós tanulmányával kapcsolatban, s 1941-ben a kiscelli agyagból új *Ophiurites* fajt ír le. Intenzívebb őslénytani munkássága 1948-ban vette kezdetét. Őslénytani munkásságát közel 50 publikáció jelzi, melyből legtöbb a Földtani Közlönyben látott napvilágot, valamint az Annalesben, az Acta Biologica, a szegedi Actában, a Folia Paleontológiában, a Debreceni Szemlében. Számos külföldi szaklap közölte cikkeit (Paleontologische Zeitschrift, Geologische Práce, Österreichische Akad. der Wissenschaften, Embrik Strand emlékkötet, Journal of Paleontology stb.)

Kapcsolata a geológus oktatással is összefüggött, 1951-ben első éves geológus hallgatók részére az ELTE Földtani Tanszékén „Állattani alapismeretek” címen előadásokat tartott.

Őslénytani kutatási területe főleg a hazai Balanidák és korallok rendszertani, rétegtani, filogenetikai vizsgálata, de külföldi anyagot is dolgozott fel, így turkméniai burdigalai korú Balanidákat és Csehszlovákiából triász időszerű korallakat.

Tárgykörök szerint a harmadidőszaki Balanidák feldolgozása során az eddig ismert 3 *Balanus* fajjal szemben 35 — köztük több új — faj jelenlétét állapította meg a hazai képződményekben.

1952-ben a Földtani Intézet felkérésére vállalta a hazai fosszilis korallok feldolgozását. Ennek során a bükk-hegységi és szababattyáni paleozoikus, a mecseki triász, a bakony-hegységi jura, a lábatlani alsókréta, valamint a dunántúli és bükk-hegységi eocén korall faunákat dolgozta fel.

5 új genus, 36 új faj és 12 új alfaj jelenlétét állapította meg a hazai képződményekből, s csupán a dunántúli eocénból 125 korall faj színönimikáját, determinációját és elterjedési adatait közli. Nem kisebbítheti az elhunyt érdemeit, hogy nem mindig kellő kritikával szűrte meg a régi gyűjtések vagy az elődök nem egyértelmű rétegtani megállapításait, s hogy így rétegtani értékelése nem mindig helytálló. Faunisztikai feldolgozása azonban mintaszerű és maradódot alkotott az eddig elhanyagolt két nagy állatcsoport rendszertani és származástani feldolgozásával.

Utolsó publikációja — jugoszláv és olasz szerzőkkel együtt — a szlovéniai paleogén rétegtanával kapcsolatos, az itteni fosszilis korallok feldolgozása posthumum munkáinak jelenik meg. Tervében szerepelt, de már nem valósulhatott meg a sümegi korall-fauna feldolgozása.

K o l o s v á r y Gábor őslénytani munkásságának talán legnagyobb jelentősége, hogy kortársait megelőzve elsőként kezdte meg a ma divatos és a földtani történések megértéséhez nélkülözhetetlen ökológiai, cönológiai, paleobiológiai és biosztratigráfiai megfigyelések rögzítését, illetve ezek tükrében vizsgálta a faunát. Így a *Balanus concavus* faj rétegtani értékét abban látja, hogy az alsómiocéntól a tortonai felé a faj növekedő tendenciát mutat, vagyis, hogy bizonyos korlátok közé eső méretek jellemzőek és emeleti elhatárolásnál felhasználhatók. Kimutatta, hogy a Thecosmiliák óriásnövekedésének filogenetikai és rétegtani jelentősége van. Aktuális tengerbiológiai megfigyelései alapján arra a megállapításra jut, hogy a pleisztocén előtti litorális biocönózisok típusa a földtani idők folyamán megváltozott, illetve, hogy az apály-dagály zóna jelenleg más karakterű, mint az a földtörténeti múltban volt.

K o l o s v á r y Gábor termékeny kutató volt, számos tudományos ismerettel gazdagította a neo- és paleozoológiai ismeretanyagot, tudását szívesen bocsátotta a tanulmánygók rendelkezésére, közismert segítőkészségénél fogva. Szelíd, álmódosó természetű, nagy műveltségű művészlelek volt, akit a mély humánus, a meleg szív és a jó szándék jellemzett. Életmunkáját publikációinak száza, emberi tulajdonságait: szerény, csendes lényének, szeretetreméltó egyéniségének emlékét munkatársai kegyelettel ápolják és őrzik.